

Ez a megállapítás arra világít rá, hogy az erdélyi magyar író ilyen szempontok hangsúlyozása mellett feltétlen ki is fejezheti kisebbségi és nemzetiségi érzéseit, de egyben tanulság is a vajdasági író és irodalom részére, hogy amíg az erdélyi irodalom messzibelendülő célkitűzései élén bátran viheti a nemzeti érzés jelszavát, addig a vajdasági magyar irodalom egyszerű létezésével is idegesítőleg és kihívólag hat a hatalommal szemben.

Fekete Lajos.

Tudományos élet.

Szent Imre képei. — Dobozi Mihály franciául. — A bolgárok származása. — Néprajzi atlasz. — Nevető fejták.

A közelgő Szent Imre-évre a tudományos élet is készülődik: így kapott megbízást Wolf Rózsi, ki jelenleg az Egyetemi Könyvtár tisztviselője, arra, hogy Szent Imre ikonográfiáját összeállítsa. Most a Régészeti Társulatban be is mutatta olaszországi körútjának egyik eredményét: egy eddig ismeretlen Szent Imre-ábrázolást talált a Firenze és Settignano között fekvő Vincigliata községben. Az ottani San Martino-templomban, mely a VIII. században épült és a XIII. században nyerte mai alakját, a kórusba elhelyezett triptikonon találta meg Magyarországi Szent Imre képét. A kép pontos dátumot is ad: 1391-ben készült egy bizonyos Giuliano Amerigo Zatti rendelésére. Középen a Madonna foglal helyet s a triptikon két oldalszárnyán a rendelő két patrónusa: Szent Julián és Magyarországi Szent Imre (S. Amerigo d'Ungheria). Az Orcagna iskolájába tartozó festő eltért a hagyományos Imre-képektől. Nem elégedett meg a szokásos szimbólumokkal: a szüzességet jelképező liliommal és a királyi származást jelentő karddal, hanem magyar jelleget is akart adni alakjának: kecskeszakállat, főveget és egy huszárórmestert is megszegyenítő, félelmetesen hosszú és egyenes bajuszt pingált a magyar királyfinak. Különben Szent Imre legrégebb képe a XI. századi koronázási paláston van; más, nevezetesebb régi ábrázolásai a felvidéki Zsegráról, Bernből és Nápolyból ismeretesek. Azt hisszük, hogy az 1930. év népszerűsíteni fogja az ujonnan felfedezett Imre-képet, csak úgy, mint a többit is.

*

A *Revue Indépendante* 1840-iki évfolyamában Louis Viardot, az ismert nevű francia író leírta magyarországi útját és vadászélményeit: *Un affût au cerf dans les Monts Crapaches* címen.

Ugyanakkor a *Revue* olvasói megkapták Dobozi Mihály és hitvese megrendítő történetének elbeszélését lelkes rímtelen versekben. Sipos Lajos, ki ezt az elfeledett költeményt kihalászatá és a Magyar Philologiai Társaság ülésén bemutatta, a költemény alá tett F. S. jelzés alapján megállapította, hogy a francia Dobozi-ballada Schwarzenberg Frigyes osztrák generális műve, ki Louis Viardot-val közeli barátságot tartott. Sipos lelete új arculatáról mutatta be a magyar közönségnek azt az osztrák schöngéist, kiről eddig csak annyit tudott, hogy ellenünk harcolt a negyvennyolcas szabadságharcban. Dobozi történetét természetesen Majláth német műveiből ismertte, kinek nevébe a magyar romantika kezdetén minduntalan beleütközünk. Dobozi történetét a francia közönség azután még egyszer megkapta: Boldényi híres könyvében (*La Hongrie ancienne et moderne*, 1850) Kisfaludy Károly balladáját dolgozta át szabadon a divatos melodramatikus ízlésnek megfelelően.

*

A magyar őstörténetet érdekes adattal gyarapította Moravcsik Gyula; a Magyar Nyelvtudományi Társaságban egy, eddig a turkológia részéről még fel nem használt bizánci forrást, Agathont idézte, ki a bolgárok 713-iki támadásáról szólva, azokat *onogurbolgároknak* nevezi. Ezzel egy csapásra megoldódik az a sokat vitatott probléma, vajjon a dunai bolgárok milyen török nép leszármazottjai s megerősödik a bolgár Zlatanski elmélete, ki először egyeztette népét az onogurokkal. Moravcsik azután tovább menve azt állítja, hogy így az onogur-bolgárok lehettek az a nép, mely a magyaroknak egyik népnevét adta (ungari), mert a magyarok az onogurnép politikai közösségébe tartoztak s végül Moravcsik az onogurok fejedelmében, Bajánban jelöli meg az első ismert nevű magyar fejedelmet; mindezek az állítások azonban még erősebb alapoásra szorulnak s a kritikával szemben aligha fognak helyt állani.

Wichnyi Bal
Károlyi Mihály

A Magyar Néprajzi Társaság ülésén Erdélyi Lajos cáfolta meg a kolozsvári Oprean Szabin tudománytalan értekezését, ki a szintén igen gyakran tudománytalan Jorga elméletét, a székelyek oláh származásának legújabbban kiészelt meséjét, igyekezett »tudományosan» bebizonyítani. Erdélyi rámutatott arra, hogy az idézett székely nevek nem oláh eredetűek, hiszen Magyarországon másutt is használatosak s hogy nincs a legcsekélyebb alap sem ahhoz a feltevéshez, hogy a székelyek a katolikus vallás révén elnemzetlenített oláhok volnának. Újból hangsúlyozta, hogy a székelység hely- és személynevei, valamint nyelvjárási sajátosságai a Dunántúl is megtalálhatók, ami a székelyeknek a magyarokkal való közös származását valószínűvé teszi.

Schwartz Elemér felhívta a társaság figyelmét arra, hogy Németországban most indul meg az összes népi hagyományok *allaszának* megszervezése, mert mint a nyelvjárási eltéréseket eredményesen és hasznosan lehet térképezni, úgy a népélet minden megnyilatkozását tájak szerint lehet csoportosítani és egymástól való függésüket megállapítani. A németek roppant lelkesedéssel fogtak hozzá a terv megvalósításához és ezrével állítják fel a gyűjtőállomásokat (a nyelvjárást 60.000 gyűjtőállomáson tanulmányozzák állandóan). Schwartz Elemér bejelentette, hogy a magyarországi németiséget a magyar germanisták fogják tanulmányozni az egyetemen felállítandó német néprajzi intézetben, ami mindenesetre egészséges és nemzeti szempontból is egyedül helyes megoldás. Bár a hazai tótsággal is foglalkoznának hasonló figyelemmel és tudományos pontossággal!

A komoly problémákba merült hallgatóságot újra Szendrey Zsigmond derítette jó kedvre *Nevető fejfák* című előadásával. A humoros sírfelirat valószínűségi irodalmi műfajja fejlődött, de azért a gondos gyűjtő a temetőekben is lehet szándékos vagy önkénytelen humorú feliratokat. Vannak búcsúzó tartalmúak, névrímek, a legtöbbnek a betegség, a halálnem (étel, ital, verekedés) megjelölése, avagy a családi körülmények körül, esetleg a szövegezésben felbukkanó lehetetlenség ad mulatságos tartalmat. Egnéhányat ide iktatunk:

Nevem vala Kiss Marcella,
Lakásom ez a kis parcella.

Egy verekedő legény így szól az utókornak:

Itt nyugszik Csorba,
Kit disznótorba
Úgy vágtak orrba,
Hogy most nyugszik porba.

Egy másikról:

Meghalt végre valahára — az egész falu kívánságára.

Egy gyászoló férj:

Itt nyugszik Gróf Márta feleségem,
Jó már neki, még jobb nekem.

Egy cserepező haláláról emlékszik meg eme felirat:

Itt esett le Honkicsek Antal a ház fedeléről az örökkévalóságba.

Valószínűleg önkénytelen a humor ezekben:

Itt nyugszik Orbán Balázs, ki tavaly nyáron beleesett az Oltba, máig sem találták meg.

E sírban aluszza örök álmát Kiss Lukács s. k. 1903.

Eckhardt Sándor.

Színházi szemle.

Ami keresztvizet már a régibb angol regényírók is, újabban pedig nevesebb drámaírók is az angol «társaság»-on meghagytak, azt most színpadi szerzőik közül egy nálunk eddig kevésbé ismert céhtag, Frederic Lonsdale, a Belvárosi Színházban bemutatott *Utolsó kaland* című darabjában minden aggodalmaskodás nélkül leszedi. De sikerül-e ez neki csakugyan? Mintha rajta valahogyan a «ki sokat markol, keveset fog» ősi igazsága teljesednék be. Mert Lonsdale ezt a kedvelt írói sportot meglehetősen ad absurdum úzi. Mutatványszámba menő hipokrita előkelőségei köré olyan holdbelien valószínűtlen mesét kanyarít, hogy a végén csakugyan eszünkbe sem jut tamaskodni benne, hogy itt csak mesearányokat kapunk, mesepszichológiát csempésztek a markunkba, mit kezdünk hát vele? Nem csekélyebb dologról van szó, minthogy kiderüljön: egy «jobb» tolvajbanda sokkal magasabb szintet reprezentál — nem is csak értelmi, hanem erkölcsi tekintetben is — mint egy «jobb» arisztokrata társaság. Ám legyen a szerző akarata szerint: ha elég elmés csattanókon át igyekszik e felé a nagyon előre meg-